

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 3 листопада 2023 року)

2023

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» В. С. Загороднього
(наказ № 3559-41 від 01.11.2023 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, академік НАПН України, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Ківалов С. В.**

Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Аракелян М. Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Гребенюк Дмитро Олегович – асистент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-й річниці ухвалення Загальної декларації прав людини 1948 р., 3 листопада 2023 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2023. 549 с.

Кирилюк Алла Володимирівна
*доцентка кафедри права інтелектуальної
власності і патентної юстиції Національного
університету «Одеська юридична академія»,
к.ю.н., доцентка*

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ПРОЯВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Важливим чинником академічної доброчесності у закладах вищої освіти України має бути визнання права інтелектуальної власності, повага до наукових доробків, результатів творчої діяльності авторів, ознайомлення з принципами етичної поведінки в академічному середовищі, а також із основами коректного використання джерел інформації при підготовці до занять, з головними засадами наукового стилю мовлення й академічного письма та з правилами оформлення посилань на чужий текст.

Це матиме значний вплив не тільки на формування нової ментальності й запровадження культури інтелектуальної власності у наукових колах та на формування інтелектуального капіталу, а й ефективне використання інтелектуального потенціалу Української держави. Національна стратегія у сфері інтелектуальної власності на період 2020–2025 роки однією з найважливіших стратегічних цілей розвитку вищої освіти в сучасний період вбачає: підвищення рівня знань з інтелектуальної

власності з метою зростання конкурентоспроможного людського капіталу задля високотехнологічного, інноваційного розвитку країни, створення умов для самореалізації й креативності особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці і держави у кваліфікованих кадрах[1].

У контексті поступової діджиталізації освітнього процесу й поширення його дистанційних форм дотримання здобувачами освіти принципів доброчесної поведінки набуває великого значення, адже на закладах вищої освіти лежить висока відповідальність за якість навчання, надалі реалізованого в роботі за фахом. А оскільки якість навчання прямо корелює з рівнем його доброчесності, інформування здобувачів освіти щодо принципів академічної доброчесності в освітньому процесі й нормативної бази з цього питання, а також прищеплення їм відповідних навичок набуває надзвичайної значущості.

Поняття академічної доброчесності є чітко сформульованим і закріпленим у сучасному українському законодавстві й нормативній документації кожного закладу вищої освіти України.

Одним із ключових законів, у якому закладено правові основи реалізації поняття академічної доброчесності, є Закон України «Про освіту» (прийнятий 05.09.2017 року, набув чинності 28.09.2017 року). Він «регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації

конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти».

Заклади освіти, в свою чергу, мають розробити і затвердити колегіальним органом Положення про академічну доброчесність. Основною метою Положення про академічну доброчесність є формування в закладі освіти внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності, яка визначає загальноприйняті світовою спільнотою стандарти здійснення освітньої та наукової діяльності здобувачами вищої освіти і співробітниками академії, створює середовище нульової терпимості до порушень академічної доброчесності, етики академічних взаємовідносин.

У статті 42 Закону України «Про освіту» міститься таке визначення академічної доброчесності: «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень»[2].

Академічна доброчесність передбачає дотримання правил посилаючись на джерела інформації у випадку використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання

вимог законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну науково-педагогічну (творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами вищої освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Поняття академічної доброчесності в англomовному дискурсі має своїм відповідником словосполучення «academic integrity». Практична реалізація й рубрикація змісту цього поняття здійснюється автономно різними науково-дослідними й навчальними закладами, які часто мають свої власні Кодекси академічної доброчесності.

Поняття академічної доброчесності реалізується в умовах академічної спільноти й перебуває в тісних зв'язках із поняттям академічної культури.

Під терміном академічна спільнота маються на увазі всі особи, які беруть участь у навчально-педагогічній та науковій діяльності (викладачі, науковці, адміністрація, аспіранти, докторанти, здобувачі освіти).

Академічна культура є поняттям, що характеризує систему цінностей, традицій і морально-етичних норм поведінки, які функціонують у науково-дослідницькому закладі або в закладі вищої освіти. У наукових оцінках цього поняття можна умовно виокремити соціальний та інтраособистісний підхід до

охоплюваних ним явищ. Прикладом першого підходу є характеристика академічної культури Григорієм Хоружим як інтегрованої якості університетської спільноти, яка реалізується в способах і методах колективної діяльності й відбиває рівень розвитку освітнього або наукового закладу. Дослідник акцентує увагу на історичній зумовленості специфіки академічної культури й на впливі на її формування рис конкретної суспільної системи. Соціальний підхід до академічної культури лежить у основі визначення академічної чесності, запропонованого Тетяною Ярошенко. Дослідниця характеризує академічну чесність як «сформовану систему поведінкових стереотипів здобувачів освіти, що виражають загальнолюдські морально-етичні традиції у сфері оцінки його знань».

Олена Семеног зі співавторами натомість реалізують інтраособистісне розуміння поняття феномену академічної культури, оцінюючи її як також інтегративне явище, але реалізоване насамперед у системі особистості. Дослідники виокремлюють такі компоненти розглядуваного явища, як аксіологічний, мотиваційно-етичний, наративно-цифровий, мовнокомунікативний, праксеологічний та поведінково-інтерактивний. Аксіологічний і мотиваційно-етичний компоненти здобувають вияв у категоріях професійного обов'язку, відповідальності, академічної честі, поваги. Наративно-цифровий компонент пов'язаний зі здатністю репрезентації

даних за допомогою технічних пристроїв і віртуальних платформ. Мовнокомунікативний компонент академічної культури оприявнюється в доречному й точному використанні мовних засобів у комунікативних ситуаціях, пов'язаних із реалізацією наукових або навчальних завдань. Праксеологічний (пов'язаний з діяльністю) і поведінково-інтерактивний компоненти реалізуються в академічній грамотності й стосуються знань, умінь і навичок, базованих на критичному мисленні й комунікативних техніках взаємодії.

Академічна культура передбачає обов'язкове дотримання принципів доброчесності у викладацькій, науковій і навчальній діяльності.

Основні морально-етичні цінності як академічної культури, так і академічної доброчесності були сформульовані в Бухарестській Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004 рік): «Ключовими цінностями сумлінного академічного співтовариства є чесність, довіра, прямота, повага, відповідальність і підзвітність. Такі цінності не тільки важливі самі по собі, але й життєво необхідні для забезпечення ефективності та якості викладання і дослідної діяльності.

Загальноприйнятий декларативний перелік фундаментальних цінностей академічної доброчесності був розроблений Офісом внутрішніх відносин Окстонського коледжу, Дес-Плейнс, у Іллінойсі для Центру академічної

добročесності (нині він перейменований на Міжнародний центр академічної доброчесності)¹. До цього переліку належать такі цінності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність. Тому що віри в основні цінності недостатньо. Їх потрібно захищати навіть перед обличчям тиску та відмінних поглядів від інших. А для цього потрібні рішучість, самовідданість та мужність.

Чесність реалізується у сфері навчання, викладання, наукових досліджень, а також при наданні різного характеру послуг за дорученнями керівництва навчальних і наукових установ.

Довіра сприяє підтриманню й заохоченню вільного обміну ідеями, які допомагають як найповнішій реалізації наукових пошуків. Довіра сприяє формуванню психологічного клімату, який уможлиблює такий вільний обмін.

Справедливість у взаєминах студентів, викладачів та адміністрації освітніх закладів здобуває вияв у встановленні академічними спільнотами прозорих і чітких очікувань, практик і стандартів щодо навчальної діяльності.

Повага є невід'ємною складовою взаємин на основі взаємодії суб'єктів із незалежними думками й точками зору на процеси і явища довкілля. Тому академічними спільнотами цінується інтерактивність, здатність до кооперування і взаємодії в процесі навчання і пізнання.

Мужність потрібна у ситуації відстоювання доброчесних цінностей у ситуації загрози.

Здатність кожного члена академічної спільноти проявляти рішучість, мужність і цілеспрямованість у боротьбі проти порушень вимог і стандартів академічної доброчесності є запорукою доброчесного функціонування всієї системи.

Отже, науково-освітні заклади у сучасних умовах мають зробити вагомий внесок у наукові та соціальні інновації в державі, активно сприяти її інтелектуальному, інноваційному, інвестиційному іміджу на міжнародному рівні. Держава повинна створювати максимально сприятливі умови та стимулювати науковців до наукової творчості, до розкриття власного інтелектуального потенціалу, що сприятиме більш ефективному розвитку наукової сфери – умови дотримання права інтелектуальної власності, як важливого чинника академічної доброчесності у закладах вищої освіти України.

Джерела:

1. Національна стратегія у сфері інтелектуальної власності на період 2020–2025 роки <https://ukrpatent.org/uk/articles/national-strategy-2020-25> (дата звернення 20.11.23).
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n613> (дата звернення: 20.11.2023).
3. Принципи академічної доброчесності. *Полтавський державний аграрний університет*. URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/pryncypy->

akademichnoyi-dobrochesnosti (дата звернення: 20.11.2023).

Наливайко Олег Юрійович

аспірант кафедри права та правоохоронної діяльності Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка

**ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ
СПЕЦІАЛЬНОГО ГРОМАДСЬКОГО
КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ
СУДОВОЇ ВЛАДИ ЯК СКЛАДОВА
ЮРИДИЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ
ПРАВ ЛЮДИНИ**

Серед суб'єктів спеціального громадського контролю в аналізованій сфері варто виділити тих осіб, які мають певний професійний інформаційно-комунікативний інтерес з питань висвітлення діяльності судів, суддів, інших органів судової влади. Вони наділені спеціальним правовим статусом, мають особливі знання, вміння та навички, які постійно застосовують для досягнення поставлених завдань та цілей. Умовно таких фахівців можна класифікувати як суб'єктів у сфері медіа, зокрема журналістів і фізичних осіб, які не відносяться до цієї категорії. Нині базовим юридичним документом є Закон України «Про медіа», у якому суттєво осучаснено підходи щодо здійснення відповідної діяльності за кращими європейськими практиками та правовими приписами.